

فهرست

فصل پنجم: اسلام و انقلاب اسلامی

۱۰۱	درس ۱۲: شیرِ حق
۱۰۸	درس ۱۳: ادبیات انقلاب
۱۱۵	درس ۱۴: یاد حسین(ع)

۱۲۳ آزمون میان‌نوبت دوم

فصل آزاد: ادبیات بومی (۲)

۱۲۶	درس آزاد

فصل ششم: ادبیات جهان

۱۳۳	درس ۱۶: پرنده آزادی، کودکان سنگ

۱۳۹	درس ۱۷: راه خوشبختی

۱۴۶ آزمون نوبت دوم

فصل اول: زیبایی آفرینش

۶	درس ۱: پیش از اینها
۱۴	درس ۲: خوب جهان را ببین! صورتگر ماهر

فصل دوم: شکفتان

۲۲	درس ۳: ارمغان ایران
۳۳	درس ۴: سفر شکفتان
۴۰	آزمون میان‌نوبت اول

فصل آزاد: ادبیات بومی (۱)

۴۳	درس ۵: درس آزاد

فصل سوم: سبک زندگی

۵۰	درس ۶: راه نیکبختی
۵۶	درس ۷: آداب نیکان
۶۴	درس ۸: آزادگی

فصل چهارم: نامرها و یادها

۷۳	درس ۹: نوجوان باهوش، آشپرزاده وزیر و ...
۸۰	آزمون نوبت اول
۸۳	درس ۱۰: قلم سحرآمیز، دو نامه
۹۱	درس ۱۱: پرچمداران

تقدیم به پدر و مادر مهریانم

مقدمه مؤلف

دروود بر آموزگاران فرهیخته زبان فارسی.

بی شک، معلمان ادبیات فارسی آموزگاران عشق اند، آموزگارانی که رسالتی بس بزرگ برداش دارند.

کتاب در یک نگاه:

طراحی آموزشی این کتاب به گونه‌ای است که ضمن افزایش دانش ادبی دانش آموزان عزیز، نیاز آموزشی آنها را با توجه به سطح انتظارات آموزگاران گرامی مرتفع می‌سازد. بخش‌های مختلفی برای هر درس مانند واژه‌نامه، درس‌نامه، کارگاه تمرین، نامنامه و پرسش‌های چهارگزینه‌ای با توجه به چهارچوب ادبی تعریف شده برای پایه هشتم طراحی شده است؛ همچنین به منظور دانش افزایی ادبی دانش آموزان و هرچه مأнос‌تر کردن آنها با زبان شیرین فارسی در پرسش‌های تشریحی و چهارگزینه‌ای از ابیات و متون کهن فارسی بهره گرفته‌ایم؛ بنابراین اگرچه ممکن است برخی تمرین‌ها در ابتدا از نظر دانش آموزان دشوار باشد، به مرور نتیجه آموزشی مطلوبی خواهد داشت. افزون براین، با طراحی بخش‌های خلاقانه‌ای مانند ضرب المثل تصویری، جادوی واژگان، پاتوق اندیشه و سرگرمی‌های ادبی، سعی شده تا شیرینی و لطافت زبان فارسی در نظر دانش آموزان دوچندان شود.

امید است کتاب پیش رو مورد توجه همکاران ادیب و فرهیخته و دانش آموزان عزیز قرار گیرد. خواهشمندیم از طریق نشانی

الکترونیکی گروه فارسی farsi@mehromah.ir و سامانه پیامکی ۳۰۰۰۷۲۱۲۰ مارا از دیدگاه‌های ارزشمندان

آگاه سازید.

در پایان، از همراهی بی‌دریغ سرکار خانم مریم کاظمی و همکاران محترم انتشارات مهرماه

صمیمانه سپاسگزارم و در همه مراحل زندگی برای ایشان، آرزوی توفیق روزافزون دارم.

شیدا رخصتی عراقی

فصل ۱

زیبایی آفرینش

چشم دل باز کن که جان بینی
آنچه نادیده ایست آن بینی
کر به اقليم عشق روی آری
همه آفاق، گلستان بینی
بر همه اهل آن زمین به مراد
کردش دور آسمان بینی
دل هر ذره را که بشکافی
آفتابیش در میان بینی
آنچه نشیده کوش، آن شنوی
و آنچه نادیده چشم، آن بینی
تبا به جایی رساندت که میکلی
از جهان و جهانیان بینی
با میکلی عشق ورز از دل و جان
تبا به عین الیقین عیان بینی
که میکلی هست و هیچ نیست جزاد
و حده لا الہ الا هو

باتف اصفهانی

درس اول

پیش از اینها

واژه‌نامه

حصین: محکم	ارباب: بزرگ، سرور
خشت: آجر، آجر خام	الهیت: خدایی
خطا: اشتباه، لغزش	انبوه: بسیار، فراوان
خلیل: دوست خالص، لقب حضرت ابراهیم(ع)	اندر: در
ریا: دورویی، نفاق	بخت: بهره، قسمت، اقبال
زینت: زیور، پیرایه	بشر: آدمی، انسان
صفا: پاکی، خلوص، پاک دلی	بصر: بینایی، چشم، بینش
طلعت: درخشندگی	بلور: آنچه از جنس شیشه شفاف و خوب است.
طنین: آهنگ، انعکاس صدا	بوریا: حصیری که از نی می‌باشد.
غلام: نوکر، خدمتکار	به تدریج: اندک‌اندک، کم‌کم، به مرور
فروماندن: ناتوان شدن، عاجز شدن	بی‌ریا: آن‌که گفتار و عملش از ریا و نفاق دور است.
گنه: پایان و حقیقت چیزی، ذات	پرستار: فرمانبردار، مطیع
کینه: دشمنی، نفرت	پوزش پذیر: پذیرنده پوزش
ماورا: آنسوی، آنچه در پشت چیزی باشد.	بی: دنبال، عقب، از پس
ماهیت: حقیقت، ذات، چیستی	تأمل کردن: اندیشیدن، درنگ کردن
محال: ناشدنی، غیرممکن	توقفه: پرخروش، خروشان، غوغایکننده
مُنتها: به پایان رساننده، آخر	جلال: شکوه، بزرگی، عظمت
نعره: فریاد بلند ناشی از خشم، درد یا هیجان	جمال: زیبایی، نیکویی

زبان و ادبیات

واژه‌ها و جمله‌ها مانند خلوف‌هایی هستند که فکر ما را در خود جای می‌دهند. به همین دلیل است که هنگام خواندن یک نوشته یا شنیدن گفتار هر شخصی، با توجه به نوع انتخاب واژه‌ها و جمله‌بندی‌اش، به زمینه فکری او پی می‌بریم.

در سال پیش، یاد گرفتیم که هرگاه بخواهیم مقصود خود را بیان کنیم، از «**زبان**» استفاده می‌کنیم؛ اما وقتی بخواهیم همان مقصود و منظور را زیباتر و تأثیرگذارتر بگوییم، از «**ادبیات**» بهره می‌گیریم.

مثال: ● **زبان:** چرا این قدر دیر آمدی؟

ادبیات: آمدی جانم به قربانت، ولی حالا چرا؟

● **زبان:** به دوستانت خوبی کن تا محبتشان زیاد شود و با دشمنانت مدارا کن؛ شاید روزی دوست تو شوند.

ادبیات: آسایش دوکتی، تفسیراین دوحرف است با دوستان مررت، با دشمنان مدارا

نکته برای نوشن یک متن ادبی زیبا، لازم است از عناصر زیبایی سخن (آرایه‌های ادبی) استفاده کنیم.

کارگاه تمرین

۱- متواдов کلمه‌های مشخص شده را زیر آنها بنویس.

جهان، متق بر المیش

بشر، اورای جلالش نیافت

تامل در آینه دل کنی

محال است سعدی، که راه صفا

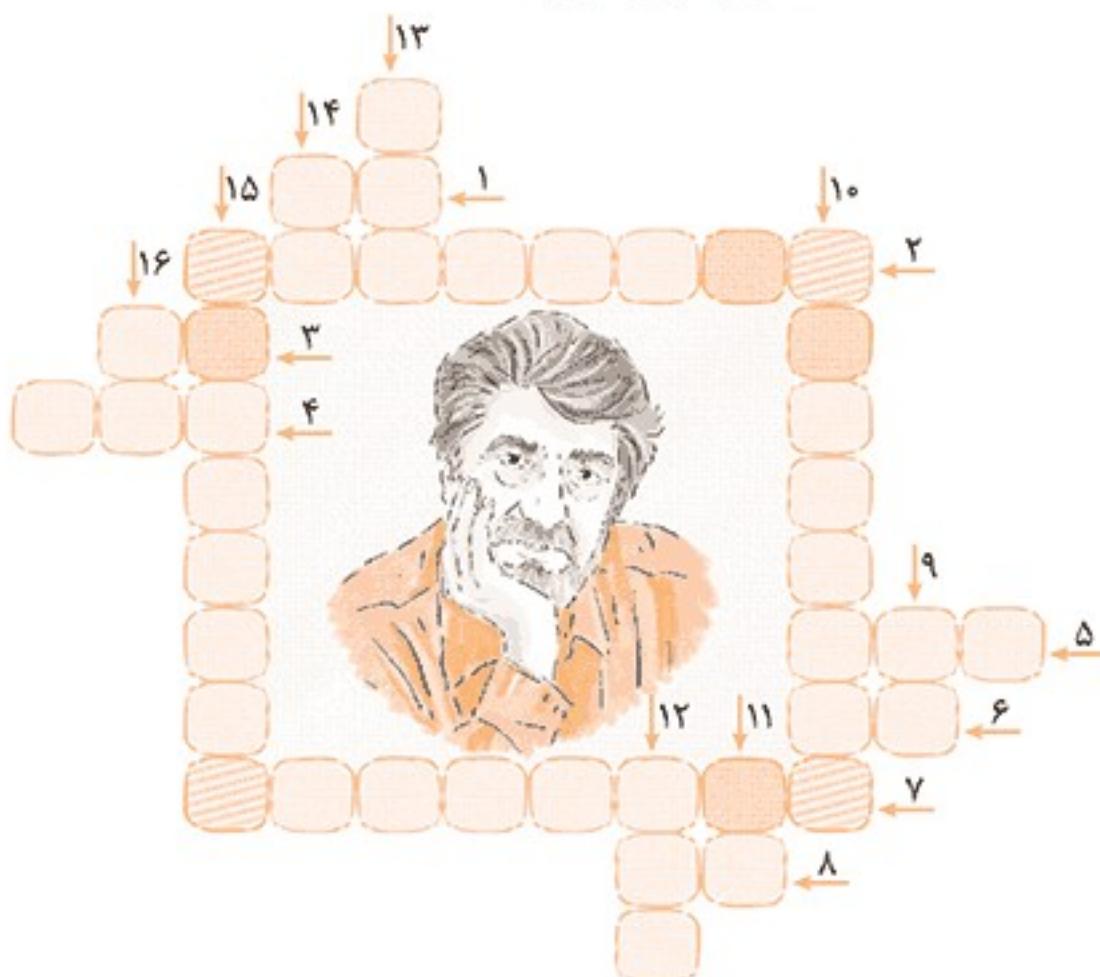
۲- دوست پرتلاشم! در کلمه‌های زیر، هم خانواده‌ها را پیدا کن و بنویس.

مجھول	طالع	صلح	توافق	جمیل	جاد	مذکون	طلوع	بصیر	منتها
جمال	صالح	طمعت	درجہ	بصیرت	تجمل	مصلحت	نهایت	اتفاق	انتها

جدول

تصویری که در قاب جدول قرار گرفته، چهره یکی از شاعران سرشناس کشورمان است که از کنار هم گذاشتن حروف خانه‌های مشخص شده، نام کوچک او به دست می‌آید. نام کامل شاعر را در جای خالی بنویس.

۱۳- توالی	۷- بامدادان	۱- پسوند شباهت
۱۴- شاه کوچک	۸- «مادر» در گویش لری	۲- زیراندازی کوچک‌تر از قالی
۱۵- معادل فارسی «پاسپورت»	۹- «دریا» در زبان سریانی	۳- راه بی‌پایان
۱۶- حرص و طمع	۱۰- دومین روز هفته	۴- نوعی قورباغه
	۱۱- عددی سه‌ رقمی	۵- سرازیری
	۱۲- «در» به زبان عربی	۶- مخفف «ماه»

رمه:

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۱- در کدام گزینه، به آیه ۱۶ سوره «ق» (ما از رُّغْرُودَنِ بِهِ شَمَا نَزَدِيْكَ تَرِيم)، اشاره نشده است؟

- (۱) بی‌دلی در همه احوال، خدا با او بود
 او نمی‌دیدش و از دور خدایا می‌کرد
- (۲) دوستی از من به من نزدیک‌تر
 از رُّغْرُودَنِ بِهِ من نزدیک‌تر
- (۳) به صحراء بنگرم، صحراته وینم
 به دریا بنگرم، دریا ته وینم
- (۴) که ما از رُّغْرُودَنِ بِهِ دمی
 بدوبیم نزدیک‌تر هر دمی

۲- کدام گزینه از آثار قیصر امین پور نیست؟

- (۱) آینه‌های ناگهان
 (۲) به قول پرستو
- (۳) ستیغ سخن
 (۴) تنفس صبح

نامنامه (اعلام)

صائب تبریزی
۱۸۶ - ۱۰۱۶ ه.ق)

میرزا محمدعلی صائب تبریزی در اصفهان به دنیا آمد و یکی از غزل‌سرایان قرن یازدهم در دوران صفوی بود. وی در اصفهان به تحصیل علم، خط، شعر و ادب پرداخت. او در دوران جوانی به هند سفر کرد و در آنجا با شاعران بزرگی آشنا شد. صائب تبریزی پس از هفت سال به ایران بازگشت و شاه عباس دوم صفوی به وی لقب «ملک الشعرا» داد. اشعار صائب بیشتر در قلب غزل، مثنوی و قصیده است.

خواجہ رشید الدین
فضل الله

تاریخ‌نگار، پژوهشگر و از دولتمردان اواخر سده هفتم هجری شمسی بوده که کتاب جامع التواریخ را نگاشته است. از دیگر آثار وی می‌توان الاحیاء والآثار، توضیحات، مفتاح التفاسیر، الرساله السلطانیه، لطائف الحقایق و بیان الحقایق را نام برد.

میرجلال الدین کزازی

دکتر میرجلال الدین کزازی، در ۲۸ دی ۱۳۲۷ در گرمانشاه به دنیا آمد. وی استاد دانشگاه، نویسنده، مترجم، شاهنامه‌پژوه و پژوهشگر بر جسته ایرانی در حوزه زبان و ادبیات فارسی است. او را به عنوان «چهره ماندگار»، در پنجمین دوره این همایش، برگزیدند.

دکتر کزازی با زبان‌های فرانسوی، اسپانیایی، آلمانی و انگلیسی آشناست. رخسار صبح، زیباشناسی، آب و آبینه و نامه باستان (در هفت جلد) از جمله آثار اوست.

۵- مهربانم! با وصل کردن مصراع‌های درست به یکدیگر، معنای هر بیت را کامل کن.

لغتکار که در راه، غم نیز شادمان است!

لغت: «آن که سوخت، اورا، کی ناله یا فغان است؟!»

لغتا: «نشان چ پرسی، آن کوی، بی نشان است!»

لغتا: «نگاه دارش، غم خانه تو جان است!»

لغتا: «تو خود جایی، ورنه رخم عیان است!»

لغتم کر سوخت جانم، از آتش نهانم

لغتم کر روی خوبت از من چرانهان است؟

لغتم: «ز «فیض» پذیر، این نیم جان که «دارد»

لغتم: «مرا غم تو، خوش ترز شادمانی»

لغتم که از که پرسم، جانا نشان کویت؟

۶- نقش کلمه‌های مشخص شده را بنویس.

(الف) ما می‌توانیم با کسب مهارت‌های لازم، زندگی خود را سرشار از طراوت و شادابی کنیم.

(ب) وقتی شما به کوهستان می‌روید، ابزار لازم برای کوهنوردی را همراه خود می‌برید.

(ب) زندگی کردن به یادگیری اصول و روش‌هایی نیاز دارد.

۷- دانای پرتلاش! در قسمت درسنامه خواندنی که بعضی افعال نیاز به مفعول دارند و بعضی دیگر نه. به فعل‌هایی که به مفعول نیازمندند «گذرا یا متعدد» و به فعل‌هایی که به مفعول نیاز ندارند «ناگذرا یا لازم» می‌گوییم. اکنون هر کدام از فعل‌های زیر را در یک جمله به کار ببر و لازم یا متعدد بودن آن را بنویس.

اندوختند:

ترسید:

خندیدید:

خوردیم:

خواندم:

۸- اسم یا صفت بودن کلمه‌های زیر را مشخص کن؛ سپس با آنها ترکیب وصفی یا اضافی بنویس.

ترکیب	اسم / صفت	واژه
.....	.....	آرمان
.....	.....	نستوه
.....	.....	ارغوانی
.....	.....	هستی
.....	.....	خلائق

۹- ادب پژوه پر تلاش! در عبارت های زیر، شبه جمله را مشخص کن.

الف) افسوس که جوان نمی داند و پیر نمی تواند.

ب) هان و هان خویشتن را خوار مدار!

پ) ای کاش وقتی جوان بودیم، کسی به ما می گفت، چه کار کنیم تا در آینده وضع بهتری داشته باشیم.

ت) هی! دیگران نیرو و انرژی جوانی در ما نیست.

۱۰- حروف اضافه و ربط را به متن زیر اضافه کن.

«در نوجوانی، هرگز خیال کسی نمی گند... در آینده به انسانی بی عاطفه بداخل قلوب تبدیل شود. تصوّر همه آینده یک زندگی آرماتی، منطقی سرشار عشق انسانیت است. مبادا گذر شتابان عمر را مسخره بگیرید حرف بزرگ ترها یتان گوش نکنید تجربه های آنان بهره نگیرید».

۱۱- فرزند پر تلاشم! با توجه به شعر زیر، به سؤال ها پاسخ مناسب بده.

تمام کلمات کوتاه شده امروز ...

چ صحی! چ عطری! چ ہولی! ...

نه در هست، نه دیوار نه خوابم، نه بیدار

کسی با بدی از کله آمد و در زد

دلم باز پر نده شد و پر زد

به چشم ہم جا باغ و چمن شد

کلی مادر من شد.

تمام کلمات کوتاه شده امروز ...

دادم در احساس پریدن

دوباره من دیک دفتر صد برک من دکا غذ رنگی

چ صحی! چ پرواز بلندی!

شناور شده امروز

در احساس پریدن

دوباره من دیک دفتر صد برک

چ پرواز بلندی!

چ صحی!

حمد نصر جو

الف) این شعر در چه قالبی سروده شده است؟

ب) شاعر از کدام عناصر زیبایی سخن بهره گرفته است؟ برای هر آرایه، مثالی از شعر بنویس.

پ) جمله های شماره ۱، ۲ و ۳ از نظر محتوا چه نوع جمله هایی هستند؟

ت) نقش کلمه های مشخص شده در شعر را بنویس.

ث) از متن شعر، دو ترکیب وصفی و دو ترکیب اضافی بنویس.

ج) لازم یا متعذر بودن افعال مشخص شده را تعیین کن.

آزمون میان نوبت اول

دبيز:

نام و نام خانوادگی:

تاریخ آزمون:

کلاس:

۰/۷۵	-۱- قیصر امین‌پور در کدام بیت از شعر «پیش از اینها»، به مفهوم آیه «ما از رگ گردن به شما نزدیک‌تریم» اشاره کرده است؟
۰/۷۵	-۲- سعدی در بیت «گلستان کند آتشی بر خلیل / گروهی بر آتش برد ز آب نیل» به کدام داستان قرآنی اشاره کرده است؟
۰/۷۵	-۳- کسب مهارت «خودآگاهی» در سفر زندگی چه کمکی به ما می‌کند؟
۰/۷۵	-۴- بترین و گرامی‌ترین ارمغان ایران به دیگر سرزمین‌ها، ..... بوده است.
۱	-۵- یکی از شگفتی‌های خلق‌ت موجودات زیر را از دیدگاه حضرت علی(ع) بنویسید. ملخ: مورچه: خفاش: طاووس:
۰/۵	-۶- تشییه را در بیت زیر مشخص کنید. «کیست آن صورتگر ماهر که بی تقلید غیر این همه صورت برد بصفحه هستی به کار؟»
۱	-۷- آرایه ادبی بیت زیر را در یک سطر معزفی کنید. «خیزید و خزارید که هنگام خزان است بادخنک از جانب خوارزم وزان است»
۱	-۸- نهاد، مفعول و متمم را در عبارت‌های زیر مشخص کنید. الف) برای شرکت در مراسم مذهبی، نیازمند پوشیدن لباس مناسب و رعایت آداب خاص آن مراسم هستیم. ب) ای فرزندم! مرا کمترین گمانی در آن نیست که تو ایران را دوست می‌داری.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۱- کدامیک از آثار زیر، بر پایه «ادبیات بومی» نوشته نشده است؟

- (۱) داستان هزارویک شب
 (۲) بوستان سعدی
 (۳) داستان خمرة هوشنگ مرادی کرمانی
 (۴) مثنوی لیلی و مجنون نظامی گنجوی

۲- در کدامیک از بیت‌های زیر، آرایه «تضمین» به کار رفته است؟

- (۱) هنر نزد ایرانیان است و بس ندادند شیر ژیان را به کس
 (۲) بهار آمد بهار آمد، سلام آورد مستان را
 (۳) باطل است آنکه مدعی گوید: «خفته را خفته کی کند بیدار؟»
 (۴) از تبریز شمس دین می‌رسدم چو ماه نو چشم سوی چراغ کن، سوی چراغدان مکن

۳- در کدام بیت، فعل حذف شده است؟

- (۱) خداوند تدبیر و فرهنگ و هوش نگوید سخن تا نبیند خموش
 (۲) از مكافات عمل غافل مشو گندم از گندم بروید، جوز جو
 (۳) گفتم: «ز خوب رویان این کار کمتر آید»
 (۴) مبر حاجت به نزدیک ترش روی که از خوی بدش آزرده گردی

۴- کدام بیت در قالب «مثنوی» سروده شده است؟

- (۱) به پیر میکده گفتم که چیست راه نجات؟
 (۲) هر کسی کو دور ماند از اصل خویش
 (۳) شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل
 (۴) رام تو نمی‌شود زمانه رام از چه شدی؟ رمیدن آموز

با توجه به متن زیر، به پرسش‌های ۵ تا ۸ پاسخ بده.

«در اغلب کشورهای جهان، تفاوت در فرهنگ، گویش، آداب و رسوم، نوع پوشش و... موجب شکل‌گیری نوع خاصی از ادبیات به نام «ادبیات بومی» شده است. در ادبیات بومی یا ادبیات اقلیمی معمولاً نویسنده به توصیف حوادث و رویدادهای یک منطقه خاص می‌پردازد».

۵- در بین واژه‌های مشخص شده، چند واژه به کار رفته است که با اطمینان می‌توان آنها را واژگانی فارسی محسوب کرد؟

- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۶- در کدام گزینه، معنی واژه‌های مشخص شده به ترتیب آمده است؟

- (۱) واقعه، کشور، سرزمین، گفتار
 (۲) گفتار، سرزمین، کشور، واقعه
 (۳) واقعه، سرزمین، قوم، گفتار
 (۴) گفتار، قوم، سرزمین، واقعه

۷- کدام گزینه درباره دو میں فعل به کار رفته در متن، درست است؟

- (۱) مضارع، لازم
 (۲) ماضی، لازم
 (۳) لازم، متعدد
 (۴) مضارع، متعدد

کارگاه تمرین

- ۱- بهترینم! معنی کلمه‌های مشخص شده را در کادر پایین بنویس و هر واژه را با مترادفش در یک جمله به کار ببر.
«هر متن به تناسب درون‌مایه خود، ویژگی و خصوصیتی دارد که آن را زمتن‌های دیگر، جدا می‌سازد. متن حماسی با حالت پهلوانی و پیکارگانه خوانده می‌شود و متنی که ستایش و نیایش پروردگار را بازگو می‌کند، با حالت فروتنی و خاکساری خوانده می‌شود».

تناسب:

درون‌مایه:

حماسی:

ستایش:

خاکساری:

- ۲- ادب پژوه عزیز! شاعران و نویسندهای هم‌عصر را به هم وصل کن.

سعدی شیرازی

مستوره کردستانی

صائب تبریزی

میرجلال‌الدین کزازی

فیض کاشانی

قیصر امین‌پور

خواجه رشید الدین فضل الله

قاچانی شیرازی

- ۳- مفهوم کنایه‌های زیر را بنویس.

(الف) فروماندن:

(ب) سرفروز آوردن:

(ب) دریغ ورزیدن:

(ت) سرپیچی کردن:

- ۴- تصویر زیر، بیانگر کدام ضربالمثل است؟ راهنمایی: در این ضربالمثل از واژه کامرووا استفاده شده است.

۴- علامه شهید قاضی نورالله شوشتري درباره بهلول گفته است: «او در زمرة متقيان عصر خويش قرار داشت». دوست فرهیخته ام! درباره بهلول تحقيق کن و نتیجه آن را در دو سطر بنويس.

۵- نويسنده در هر کدام از جمله های زیر، از چه عنصر ادبی بهره گرفته است؟

الف) هر جامعه ای در سرزمین ویژه ای، دین، زبان، اخلاق، آداب و هنجرهای فرهنگی و سنت های اعتقادی خاصی دارد.

ب) روزگاری چرتکه، چاپار، پیک، پرنده نامه رسان و اسطر لاب در جامعه و محیط زندگی اجتماعی نقش داشته اند.

پ) اينترنت پنجره ای است رو به جهان بیرون.

ت) هر کس به آسانی نمی تواند حصار خانواده را فروبریزد و وارد فضای پاک و امن آن بشود.

۶- تصویر زیر، بيانگر کدام ضرب المثل است و اين ضرب المثل در چه موقعی کاربرد دارد؟

۷- گاهی در زبان فارسی، بعضی واژه ها به کمک هم می آیند و ترکیب جدیدی می سازند. دانش آموز پر تلاش! هر یک از ترکیب های زیر را در یک عبارت به کار ببر و دو نمونه جدید نیز بنویس.

سمت و سو

گل ولای

تارو پود

داد و ستد

آزمون نوبت اول

دبیر:

نام و نام خانوادگی:

تاریخ آزمون:

کلاس:

۱- یکی از مهارت‌های اصلی زبان «خواندن» است. خواندن چند گام دارد؟ آنها را بنویسید.

۱/۵

۲- این بیت نظامی «غافل منشین، نه وقت بازی است / وقت هنر است و سرفرازی است»، با کدام گزینه ارتباط معنایی دارد؟

- (۱) می‌کوش که هرچه گوید استاد گیری همه را به چابکی یاد
(۲) روزی که در آن نکرده‌ای کار آن روز ز عمر خویش مشمار
(۳) می‌باش به عمر خود سحرخیز وز خواب سحرگهان بپرهیز
(۴) جوانی گه کار و شایستگی است گه خودپسندی و پندار، نیست

۳- بیت زیر سروده کدام شاعر است؟ شاعر این شعر را درباره چه کسی سروده است؟

۱

«ستاره‌ای بدرخشید و ماه مجلس شد دل رمیده مارانیس و مونس شد»

۴- آرایه‌های به کاررفته در ابیات زیر را بنویسید.

الف) شرف مرد به جود است و کرامت به سجود هر که این هردو ندارد عدمش به وجود

ب) حیف است طایری چوتودرخاکدان غم زین جا به آشیان وفا می‌فرستمت

۲

پ) به جهان خرم از آنم که جهان خرم از اوست عاشقم بر همه عالم که همه عالم از اوست

ت) کای فلان چاشت بده یا شامم نان و آبی که خورم و آشامم

۱/۵

۵- قالب شعری «مثنوی» را با رسم شکل نشان دهید. نام دیگر این قالب شعری چیست؟

آزمون میان نوبت دوم

نام و نام خانوادگی:

کلاس:

نام و نام خانوادگی:	کلاس:
دبیر:	تاریخ آزمون:
۱/۲۵	-۱- حدیث «حق را بگویید، هرچند به زیانتان باشد.»، با کدام بیت از شعر «راه نیک بختی» تناسب دارد؟
۰/۷۵	-۲- متن حماسی با چه لحنی خوانده می‌شود؟
۱	-۳- مفهوم قسمت‌های مشخص شده را بنویسید. «آل احمد همه عطشان زیزگ و کوچک نسل حیدر همه از اکبر و اصغر تشنۀ»
۱	-۴- جاهای خالی را پر کنید. در ادبیات انقلاب به ..... توجه شد. ادبیات انقلاب، انقلابی است که در ..... آثار و افکار ..... انقلاب اسلامی را در خود جای داده است. پدید آمده است. ادبیات انقلاب گنجینه‌ای است که .....
۰/۷۵	-۵- کدام بیت از شعر «شیر حق» با مفهوم «الأعمال بالنيات» تناسب دارد؟
۰/۷۵	-۶- مولوی در بیت زیر به کدام ویژگی‌ها و صفات حضرت علی(ع) اشاره کرده است؟ شیر حق را دان منزه از دغل «از علی آموز اخلاص عمل
۱	-۷- در جمله‌های زیر، هسته و وابسته را مشخص کنید. الف) کدام دانش‌آموز کلاس هشتم امروز غایب است؟
۰/۵	-۸- در عبارت مقابل، کدام واژه حرف میانجی گرفته است؟ «در فصل بهار، نوای خوش بلبلان بسیار گوش نواز است».
۱/۵	-۹- در ایات زیر، از کدام صنایع ادبی استفاده شده است؟ (ممکن است در یک بیت بیش از یک آرایه به کار رفته باشد). الف) خشک گردید هم از درد دل و دیده، دوات خامه با سوز، رقم کرد به دفتر تشنۀ فعل من بر دین من باشد گوا

درس پانزدهم

درس آزاد

(۲) واژه‌نامه

کیمیا: ماده‌ای که فلز را تبدیل به طلا می‌کرد، دست‌نیافتنی

بخت: طالع، اقبال

محنت: رنج، سختی، مشقت

طرفه: عجیب، شگفت‌انگیز

نصیب: بهره، قسمت، سهم

فراغت: عجیب، آسایش

(۳) پیشنهاد مهروماه برای درس پانزدهم

عزیزا! کاش چشم سرات میان هر دو چشم جای پایت
از آن ترسم که غافل پانسی تو نشیند خار مرگونم به پایت

***

تن محنت‌کشی درم خدایا دل حسرت‌کشی درم خدایا
ز شوق مسکن و داد غربی به سینه آتشی درم خدایا

***

غم عالم نصیب جان مابی به درد ما فراغت کیما بی
رسد آخر به درمان درد هر کس دل مابی که درماش بلا بی

***

غم عشقت بیابون پرورم کرد ہوا بخت بی بال و پرم کرد
به مولفی صبوری کن، صبوری صبوری طرف خالی بر سرم کرد

باباطاهر

(۴) درسنامه

مهربانم! تاکنون با چند قالب شعری آشنا شده‌ای. در این درس، به معرفی قالب «دویتی» می‌پردازیم.

دویتی

- این قالب شعری همان‌طور که از نام آن پیداست، از دو بیت تشکیل شده است و مصراع اول، دوم و چهارم آن «هم‌قافیه» هستند.
- اولین واژه در دویتی با دو حرف متخرک شروع می‌شود.
- باباطاهر همدانی مشهورترین دویتی‌سراست که بیشتر شعرهایش را به زبان و لهجه لری سروده است.
- مثال: نیکی و بدی که در نهاد بشر است   شادی و غمی که در قضا و قدر است
                با چرخ کن حواله کاند ره عقل   چرخ از تو هزار بار بچاره تراست

کارگاه تمرین

۱- ادب دوست کوشای با بررسی ایيات زیر و مقایسه آنها، با ذکر دلیل مشخص کن کدام شعر در قالب دویتی سروده شده است.

الف) آن قصر که برام در او جام گرفت آه تو بچه کرد و رو به آرام گرفت
برام که گور می گرفتی هم عمر دیدی که چونه گور برام گرفت؟

ب) تن محنت کشی دیرم خدایا دل حسرت کشی دیرم خدایا
ز شوق مسکن و داد غربی به سینه آتشی دیرم خدایا

۲- واژه‌های زیر را با توجه به نوع ارتباطشان به هم وصل کن.

طرفه

چشم

فراغت

شووق

محنت

کیمیا

تشویق

آسایش

دست نیافتنی

مزگان

نادر

فارغ

الف) دوست پرتوانم! واژه «اقليم» را در جایگاه هسته اسمی در یک جمله به کار بین.

ب) جمله بالا را به کمک وابسته‌های پیشین و پسین گسترش بده.

۳- پژوهندۀ عزیز! با توجه به شعر زیر، به پرسش‌ها پاسخ مناسب بده.

لُفت استاد: «مبر درس ازیار»
یاد باد آنچه به من گفت استاد
یاد باد آنگه مرا یاد آموخت آدمی نان خورد از دولت یاد
بیچ یادم نزود لین معنی که مرا مادر من نادان زاد
پدرم نیز چو استادم دید کشت از تربیت من آزاد
پس مرا غفت از استاد بود که به تعلیم من استاد استاد
هرچه می‌دانست آموخت مرا غیر یک نکته که ناگفته نهاد
قدر استاد نکو دانست چیف، استاد به من یاد نداد
کر بُردست، روانش پرنور در بود زنده، خداش یار باد

الف) «ایرج میرزا» این شعر را در چه قالبی سروده است؟

ب) در بیت دوم، سه بار از واژه «یاد» استفاده شده است. نقش دستوری این واژه را در هر سه مورد بنویس.

پ) آرایه به کار رفته در هر بیت را مقابل آن بنویس.

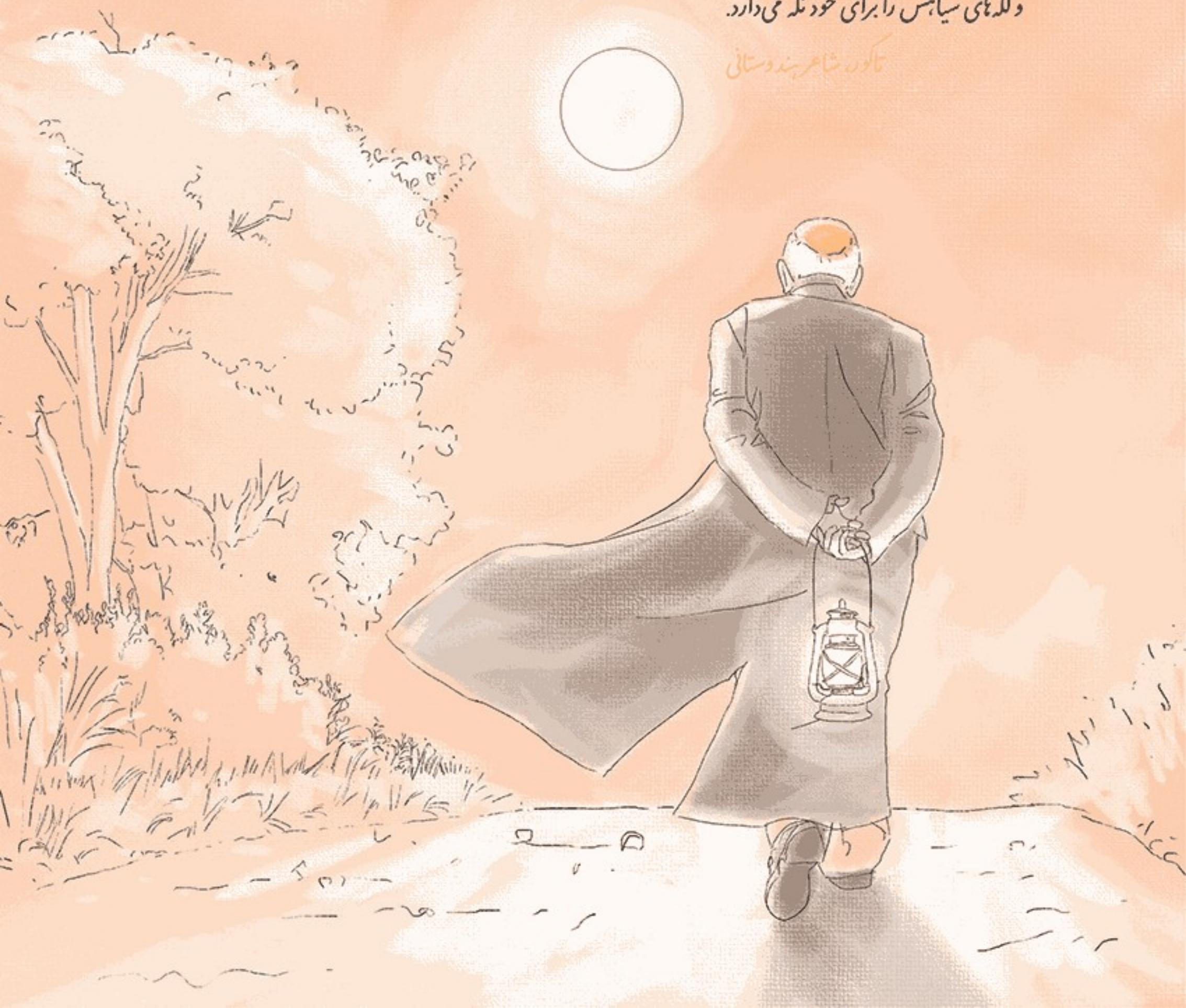
فصل ۶

ادبیات جهان

ماه

روشنی اش را
در سراسر آسمان
می پرکند
و لکه های سیاهش را برای خود نگه می دارد.

تکلیف شاعرین و دستانی

درس شانزدهم

پرندۀ آزادی، کودکان سنگ

واژه‌نامه

رخساره: صورت، چهره

بشارت: مزده دادن

سدرۀ المنهی: درختی در آسمان هفتم که در سورۀ نجم هم از آن
یاد شده است.

بیمناک: هراسناک، هراسان، وحشت‌زده

گستره: مساحت، پهنا

تازیدن: تاختن، حمله کردن، هجوم آوردن

مزدوری: اجیر شدن، برای گرفتن مزد هر عملی را انجام دادن

خروشیدن: فریاد کشیدن

دیگرگونه: جور دیگر، نوع دیگر، تغییر حال یافته

درسنامه

صفت مبهم

به واژگانی مثل برحی، پاره‌ای، بعضی، تعدادی، بسیاری، اندکی، قدری، فلاں، هیچ، چند، هر، همه، دیگر و... که همراه اسم می‌آیند و نوع، چگونگی، شمار و مقدار آن را به صورت **نسبی** و **نامشخص** نشان می‌دهند، «صفت مبهم» گفته می‌شود.

مثال: برخی سخن‌ها را نمی‌توان گفت.

فرهاد چند کتاب مرجع از کتابخانه امانت گرفت.

تا به حال هیچ هنری به اندازه شعر و شاعری، روح آدمی را متأثر نکرده است.

نکته: صفت مبهم گاهی تنها و بدون همراهی اسم می‌آید که در این صورت «ضمیر مبهم» نامیده می‌شود.

مثال: همه دانش‌آموزان در جشن پایان سال تحصیلی شرکت کردند.

صفت
مبهم

همه در جشن پایان سال تحصیلی شرکت کردند.

ضمیر
مبهم

کارگاه تمرین

۱- دوست خوبم! مفهوم قسمت‌های مشخص شده را بنویس.

الف) صیادش می‌تواند به شکارش دیگرگونه بیندیشد؛ با خود بگوید: «اکنون او را رها می‌کنم، تا آنگاه که بتواند فلسطینش را بی‌غلط تلفظ کند.

ب) «محمدالدّوره» خونی است که از بعثت پیامبران جوشیده است. پس ای محمد، صعود کن! صعود کن تا سدرة المنتهی!

پ) آه، ای لشکریان خیانت‌ها و مزدوری‌ها! هر قدر هم که تاریخ درنگ کند، به زودی کودکان سنگ، ویرانتان خواهند کرد.

ت) ای فرزندان غرّه! با تمام توانان بتازید و در راهتان استوار بمانید. در گستره نبردهاتان پیش بروید.

ث) در لحظه‌هایی که درختان زیتون، بارور می‌شوند و وطنی زاده می‌شود در چشم‌ها و افقی دیگر نمایان...

۲- تصویر زیر بیانگر کدام ضربالمثل است و این ضربالمثل در چه موقعی کاربرد دارد؟

۳- ادب‌پژوه پرتلاش! در عبارت‌های زیر، صفت مبهم را مشخص کن.

الف) برخی واژه‌ها در زبان فارسی دارای یک شکل نوشتاری و دو تلفظ متفاوت‌اند.

ب) چند اثر تاریخی بسیار زیبا در شهر اصفهان وجود دارد که همه‌ساله توجه گردشگران بسیاری را به خود جلب می‌نماید.

پ) هر انسان موفقی در زندگی بارها و بارها شکست خورده است تا سرانجام به موفقیت دست یافته است.

ت) بارهای از مسائل زندگی، انسان را با چالش‌هایی روبرو می‌کند.

ث) گاهی لازم است قدری فکر کرد، سپس تصمیم گرفت.

ج) وجود چند دوست مهربان در زندگی هر کسی لازم است؛ چرا که باعث قوت قلب آدمی هستند.

-۸- دوست توانای من! تشییه به کاررفته در هر قسمت را در جدول بنویس.

الف) محمد در آغوش پدرش چونان پرندۀ‌ای بیناک آشیان دارد.

ب) چره‌اش روشن است، چونان خورشید...

پ) قلبش سرخ و روشن است، چونان سیب...

ت) «محمد الدهوره» خونی است که از بعثت پامبران جوشیده است.

ادات تشییه	وجه شبیه	مشبیه به	مشبیه	عبارت
				الف
				ب
				پ
				ت

-۹- به ابتدای افعال زیر «ب» اضافه کن و شکل نوشتاری جدید آنها را بنویس. یک فعل نیز مانند نمونه‌ها، به دلخواه خودت بنویس.

افشاند

انداختم

افروز

افراشت

اندیشید

افتادی

افکند

اندوختند

اندازیم

جادوی واژگان

ادب دوست عزیز! با واژه‌های زیر، داستانکی عاطفی- احساسی بنویس.

قدس قلب فلسطین فروغ ذیتون ویران رخساره غرّه سنگ بشارت

آزمون نوبت دوم

دبیر:

تاریخ آزمون:

نام و نام خانوادگی:

کلاس:

۱

- ۱- این بیت حافظ را تفسیر کنید.
«نصیحت گوش کن جانا که از جان دوست تردارند
جوانان سعادتمند پند پیر دانا را»

۰/۵

- ۲- منظور شکسپیر از بیان عبارت زیر چه بوده است?
«روزگار دریایی است که کشتی زندگانی ما بر روی آن به سوی ساحل مقصود می‌رود».

۱

- ۳- سروده زیر، به کدام ماجرا درباره پیامبر اسلام(ص) اشاره می‌کند?
«محمد الدّوره خونی است که از بعثت پیامبران / جوشیده است / پس ای محمد، صعود کن! / صعود کن تا سدرة المنتهی!»

۱

- ۴- منظور شاعر از «خاکدان غم» در بیت «حیف است طاییری چو تو در خاکدان غم / زین جا به آشیان وفا می‌فرستمت» چیست؟

۰/۵

- ۵- قیصر امین پور در کدام بیت از شعر «پیش از اینها»، به آیه ۱۶ سوره ق (ما از رگ کردن به شما نزدیک تریم) اشاره کرده است؟

۱/۲۵

- ۶- در گروه‌های اسمی زیر، هسته و وابسته را مشخص کنید.
الف) عجب درخت تنومندی!
ب) یک مرد سالم‌مند
ب) هر سخن ارزشمند
ث) همین لباس زیبا
ت) آن ستاره درخشان

۱

- ۷- الف) شناسه مقابله کدام قالب شعری را نشان می‌دهد?

- ب) ویژگی‌های این قالب شعری را بنویسید.